

Szilánkok
– szubjektív tabló a gyermekszínhátszók XX. országos fesztiváljáról,
Debrecen, 2011. június 10-11. –
Kis Tibor

Baljós előjelekkel kezdődött a XX. Weöres – gála. Az utolsó pillanatban megvont pénzügyi támogatás a háromnapos fesztivált két napra rövidítette. Celebszintű újságíróink is láttak végre hírt abban, hogy több száz színhátszó gyermek találkozik Debrecenben. Igaz, őket inkább az érdekelte, hogy miért nem jöhetett egy német csoport, ki evett uborkát?... Demján Sándor is értetlenül áll a semmirevaló művészeti szakkörök előtt, jobb szereti és hasznosabbnak tartja, ha nem holmi művészkedésre pazaroljuk az időt és energiát, hiszen az ötvenes években még Kossuth-díjat is kaphatott egy jól képzett bányász.

Mint tudjuk, a gyermekszínhátszó nem azért gyermekszínhátszó, hogy feladja. Csattanós választ adott ez a két nap, a látott huszonhárom előadás: a Weöres-fesztivál történetének egyik legmagasabb színvonalú országos gáláját. Ezt biztosan állíthatom, hiszen láttam az eddigi lakitelki, paksi, tatabányai, Marczibányi téri, debreceni gálákat is.

Hogy a szervezők sem adták fel, az is mutatja, hogy a fellépők négy színpad között választhattak, ez egy gyermekszínhátszó számára maga a Kánaán.

Nem tisztem, hogy elemezzem a gála előadásait, hiszen azt a felmenő rendszerben minden produkció esetében két-két zsűri is megtette már. Arról szeretnék néhány gondolatot elmondani, hogy miben hozott számomra szakmai újdonságot ez a fesztivál. Ez egyben azt is jelenti, hogy nem írok mindegyik előadásról, csak azokról, amelyek valamilyen momentum miatt megragadtak bennem.

A legfontosabb tapasztalat talán az, hogy aki „csak” elmesélt egy történetet, tette azt bár nagyon jól, nem került az élmezőnybe. Azok az előadások voltak a legjobbak, amelyek meg tudták mutatni, mi a viszonya a játészónak a történethez.

Ennek a leggyönyörűbb példája a **Nem Art** csoport *A kiskakas* című előadása. A népmese igazságot szolgáltat –, illetőleg szolgáltatott néhány évszázadig. A Nem Art előadásából megtudhattuk, hogy ez sincs már így. Egyetlen fontos dolog van: a pénz, és a kiskakas csak vesztes lehet a mai világban... Ez a borzasztó pesszimizmus viszont fel tud oldódni egy rendkívül jó humorú történetmesélési stílusban.

A térszervezés bravúráját láthattuk a **Vajk-játszók** *Csókaleányok* című előadásában. A színpad közepén létrehoztak egy szakrális teret, amely az előadás egész viszonyrendszerét átírta, s lehetővé tette, hogy a hét-nyolcéves játszóik időnként szinte filozófiai szinten nyilatkozzanak meg.

A **Nánai Apróságok** és a **Tekergőcök** azonos rendezői technikával dolgoztak. Mindkét csoport rendelkezik egy-egy kiemelkedő képességű színhátszóval, és a csoport többi tagjának játékát a rendezők ennek rendelték alá. Lehet vitatkozni ezen, ha pedagógiai szempontból közelítem meg, de színházi szemszögből tekintve a rendezőknek kell igazat adni. Ennek ellenpéldája a **Huncutkák** és a **Fóti Kisfiókák** játéka: itt a kollektív játék örömét láthattuk, vidám, összetartó közösségeket...

Rendkívül erős vonulatot képeztek azok a csoportok, akik a gyerekek szövegeiből hoztak létre életjátékot. Ezeknek az előadásoknak nagyon kemény, olykor brutális a társadalomkritikája. Nagyon nagy kár, hogy a felnőtt világ elé tartott görbe tükröt legfőképpen azok nem láthatják-látják, akikről szól. A korábbi évek életjátékai azt mesélték el elsősorban, hogy mi fáj „nekünk”, kamaszoknak. Mára ez is megváltozott. „Színre lépett” az önző, gyermekével nem foglalkozó szülő, illetőleg az az abszurd világ, amelyben nagyon nehéz megtalálni az igazi értéket.

Ebbe a rétegbe tartozik a **Carpe Diem Inferno** című előadása, ami a fesztivál legnagyobb szakmai vitáját generálta. Ezt az előadást lehet szeretni, vagy nem szeretni, de egy dolgot nem lehet tagadni: lenyűgöző erővel hat. Számomra a fesztivál legerősebb jelenetét produkálta: egy házaspár „neveli” gyermekét, a „szokásos” módon szidják, számon kérik a gyereket, minden a klasszikus keretek között zajlik – egyet leszámítva. Az „anyuka” is fiú. A felismerés pillanata után ellenállhatatlan erővel viszi magával az embert a helyzet abszurditása, humora.

Ha már a legeknél tartunk: a leglíraibb előadáskezdést produkálta a **Kaktusz Színhátszó Csoport**. Születések, egy-két mondatba belesűrítve – olyan szép, meghitt pillanatokot teremtenek, hogy a néző rögtön megérzi azt a lelki tisztaságot, amelyből az *Én* című előadás megszületett.

A **Szivárvány Színhátszó Csoport** *MindigTV* című előadása is ebbe a csoportba tartozik. Közhely, hogy mennyi szenny árad a médiából, éppen ezért bravúros ezt úgy elmesélni, hogy a néző azon szórakozzon, hogy milyen színvonal alatti módon szórakoztatják. Emlékezetesen erős pillanata az előadásnak a szemétdombra kidobott televíziókészülék monológja.

Miután kellőképpen elkeseredtünk, felháborodtunk visszataszító világunkon, jött a **SzínÁsz SMeSék, telefonTos dolgaink** című produkciója, és egy picit helyrerakta a lelkünket. Ők is elmondták, hogy milyen esendők, buták vagyunk mi felnőttek, de ezt olyan megbocsátó szeretettel és humorral tették, hogy felmenthettük magunkat. Lelket gyönyörködtető, fontos jelenete volt a játéknak az, amelyben az elfoglalt, oda nem figyelő apuka túlhajt az óvodán, és gyermeke magyarázza meg, hogy hova is kell mennie.

Bravúros történetmesélést mutatott meg az **Abakusz** csoportja. *A legyek, a cigányok, meg...* című előadásukat fergeteges tempó, vaskos humor és rengeteg játékötlet jellemezte. Nagyon mély társadalmi problémát járt körül az előadás úgy, hogy közben felhőtlenül szórakoztunk.

Külön úton jár a **Bolyaisokk** csoportja – improvizációkból építik fel előadásaikat. Nem rögzítenek előre semmit, de természetesen vannak előre kidolgozott paneljeik. Megveszik az aznapi újságot, és csak annyit beszélnek meg, hogy melyek számukra az aznapi legfontosabb hírek. Ez a technika gyermekszínházi berkekben egészen egyedinek számít. Természetesen ebből a technikából az következik, hogy nincs két egyforma előadás, és nincs két egyforma színvonalú előadás sem. Rendezőjük ezt tudatosan vállalja, és mi nézőként ezt akár elfogadjuk, akár nem, mindenképpen el kell ismernünk, hogy minden egyes előadás színházi-pedagógiai bravúr.

A **Lajtorja csoport** idén is fontos előadással jelentkezett. Számomra stílusváltást, méghozzá egészséges stílusváltást jelent a *Mézben avagy sárban* című előadásuk. Megszokhattuk, hogy a Lajtorja előadásaira jellemző a kellékekkel zsúfolt tér, a nagyszabású színházi eszközrendszer használata. Idén nem ezt láttuk. Olyan előadással jelentkeztek most, amely a kamasz életének egyik legfontosabb pillanatát, a pályaválasztást járja körül. Kedves humorral, és olyan intimitással teszik ezt, mintha közben nem is néznék több százan őket.

Mitől is volt ez a fesztivál erősebb, mint az előzőek? Húsz évre visszatekintve mindig az volt egy-egy fesztivál jellemzője, hogy volt két-három kiemelkedő csoport, a többi húsz pedig jól nézhető, de könnyen felejthető előadás. Ez az arány az idén úgy változott, hogy az előadások fele valamilyen szempontból emlékezetes volt.

Egységes tendenciák emelkedtek ki az átlagból. Nem lehet véletlen a rendkívül erős társadalomkritikai hangvétel, és megjelenési formája, az életjáték. Nem lehet véletlen az sem, hogy a szerkesztett játék (egy kivételtől eltekintve) eltűnt a palettáról. Azt azért nagyon sajnálnám, ha ez a tendencia végleges lenne. A mai kamasz is el akarja mondani a világról, amit gondol, már nem fogja vissza magát, nem udvariaskodik, és rendkívül kritikus. A ma legsikeresebb színházi rendezői pedig azok, akik ezeket az indulatokat színházi formába tudják önteni.

Tegyük azt azért hozzá, hogy nem csak az életjáték műfajában mutatott emlékezetes ez a fesztivál, hanem adaptációkban is.

Drámapedagógusként mindig azt mondjuk, hogy ez fesztivál, nem verseny, miközben azért gyerektől felnőttségig mindenki tudja, hogy ez igenis verseny, ahol a jobb csoportok továbbjutnak, a gyengébbek nem. Számomra mindig is hiányérzettel zárult az a fesztivál, ahol a zsűri nem mondta ki azt, hogy számára melyek voltak a legkiemelkedőbb előadások. Nem szeretnék ebbe a hibába esni, zsűri ugyan nem vagyok, de láttam a fesztivál összes előadását, és nézőként számomra leginkább a **Nem Art**, a **Vajk-játszók**, és a **SzínÁsz** tetszettek. Anélkül, hogy ismétlésbe bocsátkoznék, még néhány mondat a fenti előadásokról. A **Nem Art** *A kiskakasa* pontosan azt valósítja meg, ami a mindenkori színház álma. Úgy nevettek, úgy szórakoztat, hogy közben megdöbbsent, elgondolkoztat, belső állásfoglalásokra kényszerít. A **Vajk-játszók** rendezői ritkán jelentkeznek, de akkor mindig nagyot dobnak. Néhány évvel ezelőtt, szintén Debrecenben, a *Ki a macska?* című előadásuk mozgatta meg a szakmát, a *Csókaleányok* sem csak a térszervezése miatt fontos előadás. Ne felejtjük el, hogy hét-nyolc éves játzókról van szó, s a rendezői munka legnehezebb része az, hogy ezekből a gyerekekből hogyan tudja „kiszedni” azt, ami számukra és a nézők számára egyaránt fontos, és ez az előadás ezt a nehéz feladatot maradéktalanul megoldotta. A **SzínÁsz** előadása pedig talán azért ütött akkorát, mert már túl voltunk néhány olyan előadáson, ahol jól megkaptuk a magunkét, mi, felnőttek, olyan módon, hogy kezdett már kissé nyomasztóvá válni. A győri előadás mindezt feloldotta, megmutatta újra hibáinkat, de nem ítélkezett.

Amikor legmélyebb a válság, a művészetek akkor jutnak a legmagasabbra. Úgy tűnik, ez ránk nézve is igaz. Nem a gazdasági, pénzügyi válságra gondolok, hanem az értékválságra. A mai magyar társadalmat, az ezer sebből vérző közoktatást, az általános szellemi igénytelenséget a magyar gyermekszínházi produkció, megújult műfajok, és minden idők egyik legerősebb fesztiválja. Soha rosszabbat!